

Hjältegravar och krigsmonument på finska begravningsplatser

Elisa Heikkilä,
Kulturmiljötjänster, Museiverket

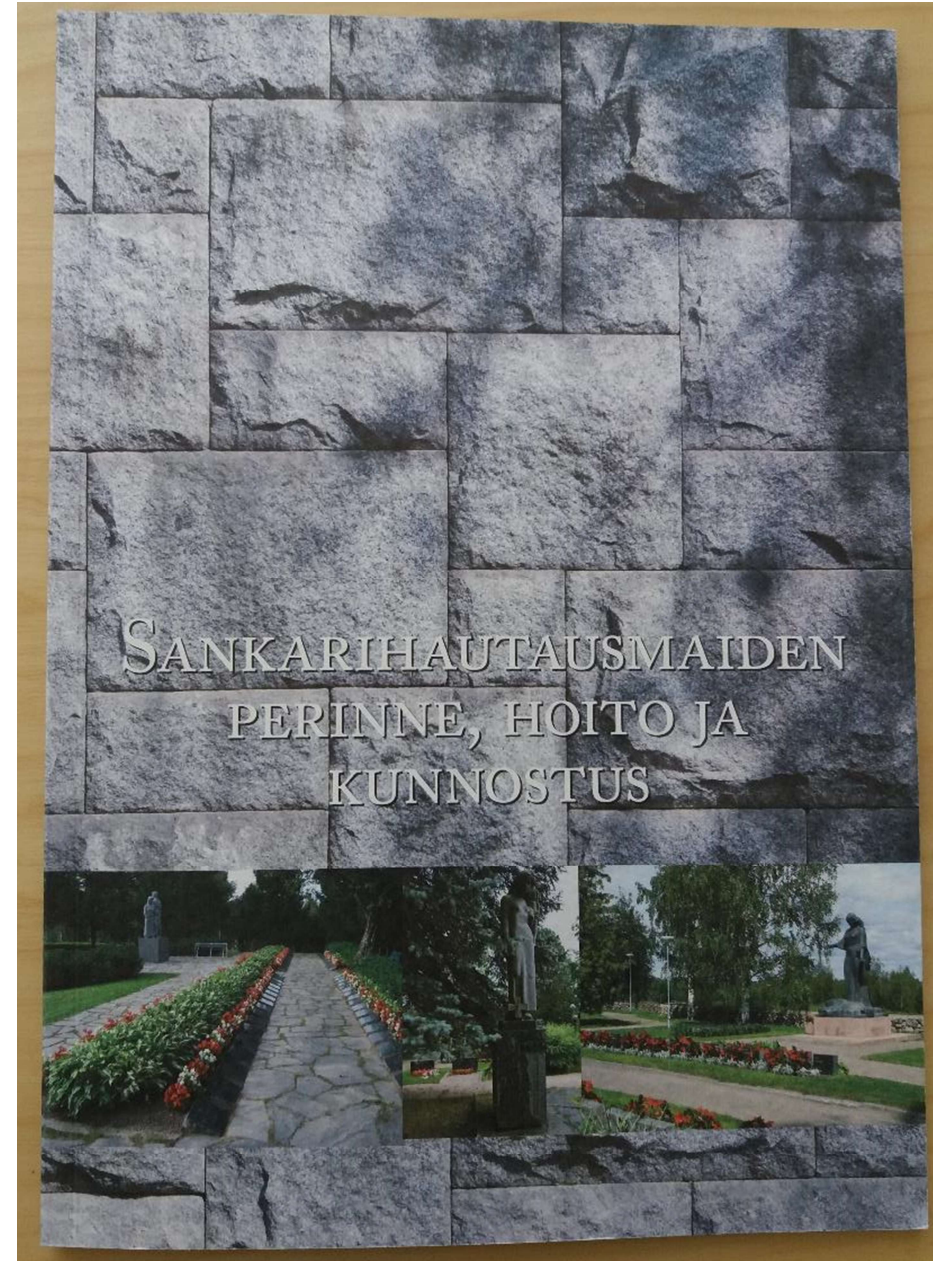
"Kyrkogården som kulturarvsbärare i en ny tid"

Tammerfors, Finland, 14-16 september 2022

Museovirasto
Museiverket

Museiverket har i samarbete med Kaatuneiden Muistosäätiö (De stupades minnesförbund) och Kyrkostyrelsen 2008 publicerat guiden "Sankarihautausmaiden perinne, hoito ja kunnostus" ("Hjältegravgårdarna — tradition, vård och renovering", på finska). Underhållet av hjältegravgårdarna upplevs i församlingarna som en hederssak och hjältegravgårdarna är generellt välvårdade.

Guide för upprättande av
**SKÖTSELPLAN FÖR
BEGRAVNINGSPLATSER**

Redaktör Hanna Tajakka

FÖRSAMLINGSTRÄDGÅRDSMÄSTARE RF

**Museovirasto
Museiverket**

1918 Inbördeskrig mellan de röda och de vita

1939–1940 blir Finland inblandat i andra världskriget när vinterkriget mellan Finland och Sovjetunionen utbryter

1941–1945 Andra världskriget fortsätter med fortsättningskriget mellan Finland och Sovjetunionen, 1944-45 Finland- Tyskland

Finland

en del av Sverige 1323–1809

en autonomisk del av kejserliga Ryssland
1809–1917, Storfurstendömet Finland

Självständig 1917–

Finlands ställning under självständighetens tidiga år var skör. Snart efter att landet hade blivit självständigt utbröt ett blodigt inbördeskrig i Finland. Kriget bekämpades mellan den röda arbetarrörelsen och vita regeringsstyrkor. De vita fick stöd av Tyskland och de röda av Ryssland. Kriget slutade med de vitas seger.

1918

Sammantaget dog omkring 41 000 personer i samband med kriget, varav ca 30 000 från den röda sidan som avrättades eller avled i fångläger till följd av epidemier, undernäring och utebliven läkarvård.

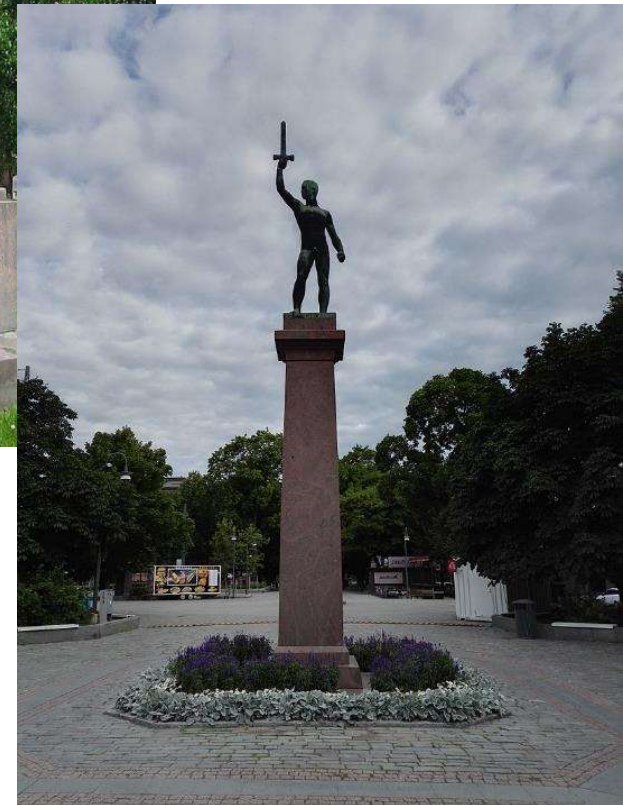

Enkla stenar dekorerade med t. ex. granris eller frihetskors, anor från antikens grekiska monument

1927 fanns 300 monument för de vita och 12 för de röda.

De stupades dag firas den tredje söndagen i maj till åminnelse av de stupade i kriget.

Dagen firades första gången 19.5.1940 på initiativ av marskalk Mannerheim som en gemensam minnesdag för de fallna på vardera sidan i kriget 1918 och för dem som fallit i vinterkriget.

Bilder från
wikipedia

Finland har lyckats bra med försoningen efter inbördeskriget 1918. Det anser historikern och forskaren Matias Kaihovirta i Karis.

På begravningsplatsen i Karis finns två minnesmärken över inbördeskriget. Gravarna restes med 30 års mellanrum.

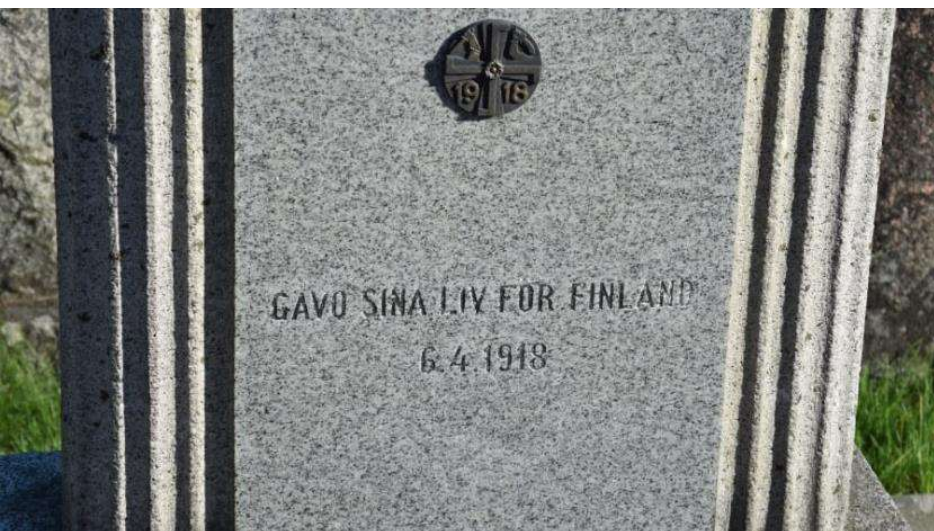
År 1919 lät brukspatron Hisinger från Billnäs resa en minnessten över fyra tyska soldater som stupade i striderna i Karis den 6 april 1918.

Soldaterna begravdes i Karis och fick en gravsten ett år senare, berättar Matias Kaihovirta.

År 1949 restes minnesstenen över 14 röda på begravningsplatsen i Karis. Det är frågan om Karis- och Billnäsbor som avrättades i Karis och i Västankvarn.

Kaihovirta berättar att kropparna grävdes upp och flyttades dit 30 år efter inbördeskriget.

- Vi hade gått igenom ett till krig, andra världskriget, som på ett sätt hade en försonande effekt. Finländarna hade kunnat samlas i att försvara det gemensamma fosterlandet.

<https://svenska.yle.fi/a/7-1305104> (22.05.2018)

Hjältegravar 1939-45

Krigsledningen beslöt under vinterkrigen att alla stupade flyttas till sina hemtrakter för att begravas. Finland var väldigt noga med principen, jämfört med andra länder.

De stupades minneskommitté > De stupades minnesfond
(Finlands vapenbrödrabund)

Monument för vinter- och fortsättningskrig dominerade Finlands bildhuggarkonst från slutet av 1940-talet

Akaa, Kylmäkoski, skulptör Aukusti Veuro, 1948
Bilder från sotasampo.fi, Seija Hakala, CC BY 4.0

Centralmonumet

Namnstenar

Komposition,
murar, trappor
mm

På flera orter ordnade man formgivningstävlingar, även om det var dyrare än direkt beställning. Medverkande i planeringen var bl a Finlands arkitekturförbund och Finska skulptörförbundet r.f. mm.

Mycket likt allmän gravkonst
längtan, avsked,
framtiden och
fortlevnad

Om skyddandet av den evangelisk-lutherska kyrkans kulturarv föreskrivs i kyrkolagen. Enligt kyrkolagen är syftet med skyddande av byggnadsarvet att ”trygga den kyrkliga byggda kulturmiljön som en del av kulturarvet, värna om byggnadens egenart och särdrag samt främja kulturellt hållbar vård och användning av byggnaden”.

Kyrkolagen skyddar kyrkliga byggnader som har uppförts före 1917. Enligt kyrkolagen är kyrkliga byggnader kyrkor och klockstaplar, jordfästnings- och gravkapell samt med dem jämförbara byggnader på en begravningsplats. Skyddet av en byggnad gäller också byggnadens fasta inredning, målningar och konstverk som hör till byggnaden samt byggnadens gårdsområde.

Skyldigheten för församlingarna eller de kyrkliga samfälligheterna inom evangelisk-lutherska kyrkan att hålla allmänna begravningsplatser regleras i 3 § i begravningslagen (457/2003).

Enligt den ändring av kyrkolagen (895/2013) som trädde i kraft vid ingången av 2014 tillämpas på hjältegravgårdarna det som i lagen anges om kyrkliga byggnader. Museiverkets yttrande ska begäras om planer som gäller väsentlig ändring eller rivning av eller ändring av användningsändamålet i fråga om en hjältegravgård och beslut om planen ska underställas kyrkostyrelsen för fastställelse. I praktiken innebär detta att bevarandet av hjältegravgårdarna som förvaltas av församlingarna inom evangelisk-lutherska kyrkan är tryggt.

Att sätta hjältegravgårdarna i skick hör till församlingarnas etablerade verksamhet.

I kyrkostyrelsens statistikförfrågan till församlingarna 2004 ingick frågor som gällde underhållet av hjältegravgårdarna. Då hade 196 församlingar renoverat hjältegravgårdarna under de föregående tio åren.

Pro Patria -tavlor

Pro Patria / För Fosterlandet

Pro Patria tavlor är vanliga i skolor, kyrkor, arbetsplatser, universitet mm
Namn, födelse- och dödsdatum

Under tidens lopp kan det samfund som har utgjort bakgrund för minnestavlan och den plats där den placerades ha upphört att finnas, och därför har man för tavlan måst hitta en ny plats. På vissa orter har minnestavlor å sin sida gjorts först på 2000-talet.

<https://www.domkyrkan.fi/nyheter/-/news/104101100>

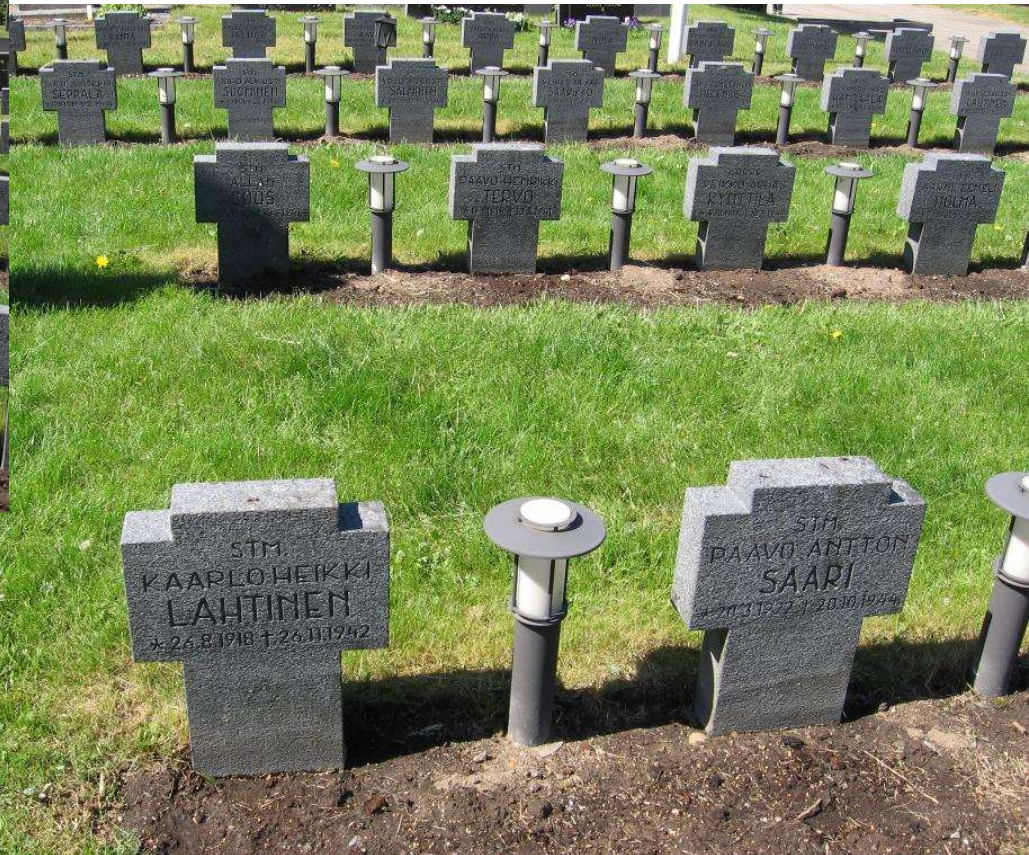
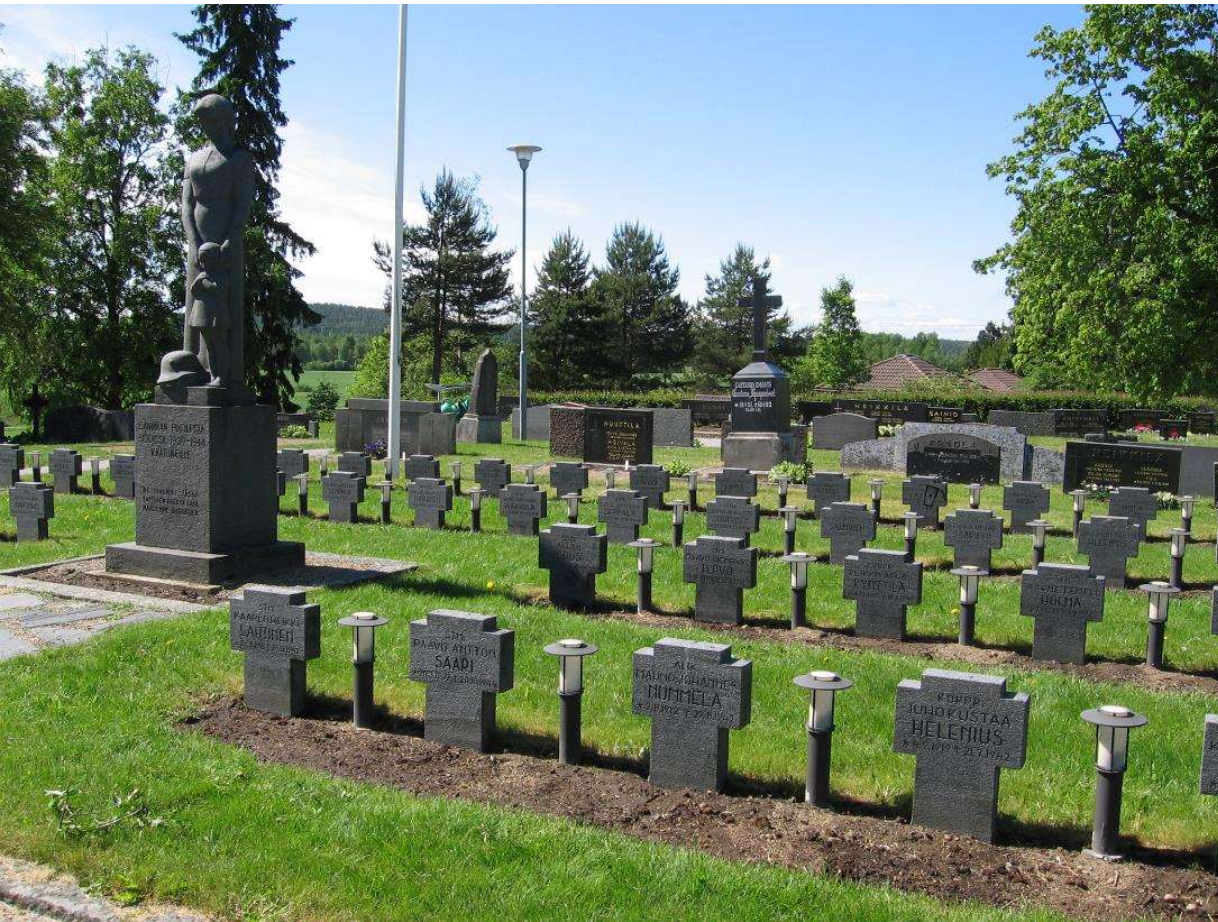
En ny skylt som informerar om hjältegravarna har installerats på Näsebackens begravningsplats.

Det är Kaatuneiden muistosäätiö, de stupades minnesfond, som initierat skylten och också stått för dess kostnader. Skylten vid Näsebackens hjältegravar hör till ett större projekt, där minnesfonden vill förbättra kunskapen om hjältegravar i Finland och dess historia. Ett sätt är att uppmana de som upprätthåller hjältegravar att låta installera en enhetligt utformad informationsskylt.

Hjältegravar är konstverk som behöver skötas om och informeras om. Det är en kulturgärning som stöder både de anhöriga och övriga besökare på hjältegravarna. På informationsskylten framgår antalet hjältegravar, namn på arkitekten som planerat hjältebegravningsplatsen och information om vem som skapat minnesmärkena och när de uppförts.

Det blir en enskild hedersvakt vid många hjältegravar på självständighetsdagen i år, då Finlands självständighet fyller 100 år.

På flera orter ska det stå en hedersvakt vid varje enskild hjältegrav.

Vakten ska vara i samma ålder och av samma kön som den stupade.

Den här idén startade i Tammerfors men sprids nu snabbt till många andra orter.

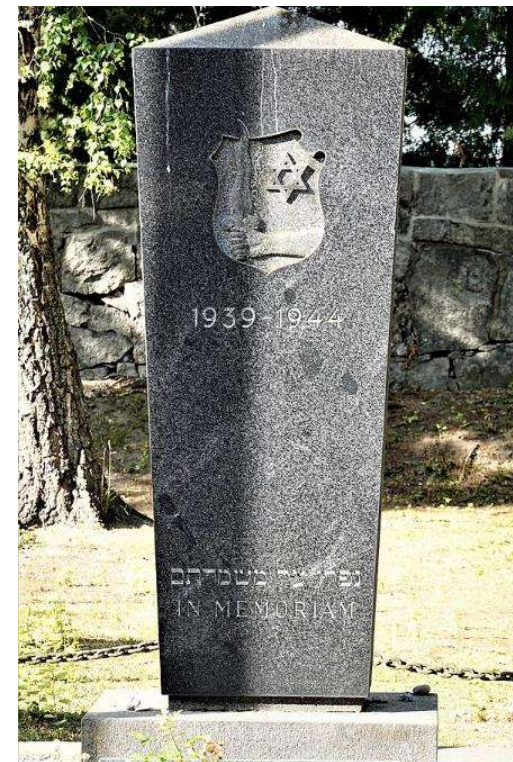
Läntinen hautausmaa, Uusi luterilainen hautausmaa (=Hietaniemen hautausmaa), sankarihautoja.

Kannisto Väinö, Valokuvaaja 1944 , Helsingin kaupunginmuseo, CC BY 4.0

Sandudds begravningsplats, som grundades år 1829, är ett stort begravningsplatsområde i centrum. Till begravningsplatsen hör flera andra delar förutom den lutherska begravningsplatsen: Helsingfors ortodoxa begravningsplats, Helsingfors islamiska begravningsplats, Helsingfors judiska begravningsplats och S:t Nikolaus församlings begravningsplats. Det finns också ett krematorium och ett kolumbarium på Sandudd.

- Ortodoxa
- Judiska
- Tataariska

Hjältegravar
finns i
Sandudden

Vård och restaurering av kyrkliga byggnader

Museovirasto
Museiverket

I Religiösa byggnader nu och i framtiden

Det kyrkliga byggnadsarvet

II Vad är församlingarnas kulturegendom?

Den evangelisk-lutherska kyrkans byggda kulturarv

Den ortodoxa kyrkans byggda kulturarv

Det arkeologiska kulturarvet i kyrkobyggnader, på kyrkotomter och på begravningsplatser

III Bra underhåll och skötsel av byggnader

Fastighetsskötsel på värdefulla byggnader

Underhåll efter årstid

Vård och renovering efter byggnadsdel

IV Renoverings- och ombyggnadsprojekt för kyrkobyggnader

Planering av renoveringsprojekt i kyrkor – utredningar och expertsamarbete

Konditionsgranskningar och undersökningar av inomhusluft och skadliga ämnen i samband med reparationer och underhåll av kyrkobyggnader

Beaktande av arkeologiskt kulturarv vid renoverings- och ombyggnadsprojekt

Brandsäkerheten i kyrkor

V Vad kan en kyrka användas till?

Användningen av kyrkor förändras

Kirkollisten rakennusten hoito ja restaurointi (siirryt tilauslomakkeel

Vaivaisukon kunnostaminen

Hautausmaiden inventointiopas

Hautamuistomerkkien hoito

Sankarihautausmaiden perinne, hoito ja kunnostus

Miten hoidan hautamuistomerkkiä

Evankelis-luterilaisten seurakuntien siunauskappelit 1917-2000

Samasta ovesta

Talon tarinat - rakennushistorian selvitysoapas

Arkeologisen kulttuuriperinnön opas

- <https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/rakennettu-kulttuuriymparisto/kirkolliset-kulttuuriymparistot>
- [https://www.museovirasto.fi/uploads/Meista/Julkaisut/kirkollisten rakennusten hoito kirja v4 SV VERKKO_SIVUITTAIN.pdf](https://www.museovirasto.fi/uploads/Meista/Julkaisut/kirkollisten_rakennusten_hoito_kirja_v4_SV_VERKKO_SIVUITTAIN.pdf)
- <https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisut/sankarihautausmaiden-hoito.pdf>
- <https://sotasurmat.narc.fi/fi/>
- <https://www.sotasampo.fi/en/cemeteries/list>

Tack!

Elisa Heikkilä

Specialforskare

Kulturmiljötjänster, Museiverket

Stureg 2a, PB 913, 00101 Helsingfors

tel. +358 295 33 6272

elisa.heikkila@museovirasto.fi